

Wally poznaje historię świata!

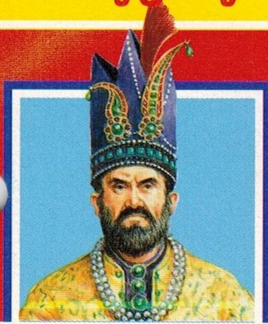
Wally zwiedza Świat!
30(82)
TYGODNIK

CENA
3,50 zł
od 07.09.00
do 13.09.00

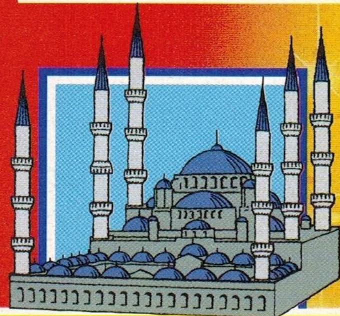
Szachowie i sułtani

Przygody

Władcy

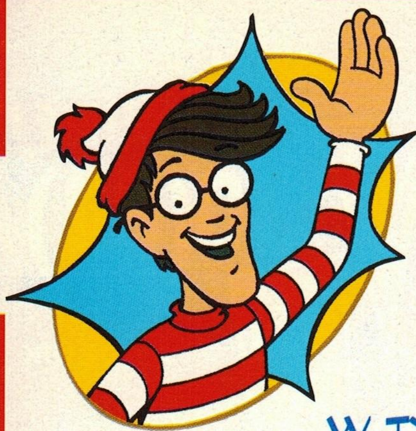

Meczety

INDEKS 354910

ISBN 83-88264-13-3
9 788388 264139

NAKLEJKI, ŁAMIGŁÓWKI I MAKABRYCZNE FAKTY

WITAJCIE, PODRÓŻNICY W CZASIE!

W TYM TYGODNIU POZNAMY DWA POTĘŻNE IMPERIA. SPOTKAMY SIĘ Z ICH WŁADCAMI I DOWIEMY, DLACZEGO SUŁTANI I SZACHOWIE NIGDY NIE BYLI DOBRYMI SĄSIADAMI. ZWIEDZIMY TEŻ MIASTA I BAZARY. UWAŻAJCIE NA SZCZWANYCH ŻOŁNIERZY!

BRRR MAKABRA

SUŁTAN MEHMED II ZDOBYWCA WPROWADZIŁ ZASADĘ, ŻE KAŻDY NOWY SUŁTAN, BY ZACHOWAĆ SPOKÓJ W PAŃSTWIE I ZAPOBIEC WOJNOM DOMOWYM, MUSI ZABIĆ SWOICH BRACI - RYWALI DO TRONU!

TWIERDZE ISLAMU

1300 - 1600

W XVI WIEKU WYROSŁY OBOK SIEBIE DWA POTĘŻNE IMPERIA MUZUŁMAŃSKIE. PERSOWIE I TURCY OSMAŃSCY MIELI ZE SOBĄ WIELE WSPÓLNEGO, ALE MIMO TO KŁÓCILI SIĘ W SPRAWACH RELIGIJNYCH I O KAŻDY KAWAŁEK ZIEMI. WOJNY MIĘDZY NIMI TRWAŁY PRZEZ PONAD 100 LAT!

KATE CLOW – TRIP

Derwisze byli muzułmańskim bractwem religijnym, ulubieńcami osmańskich sułtanów. Mieli niezwykły sposób modlenia się – wirowali! Obracali się na lewej pięcie, z podniesioną ręką, zawsze w kierunku przeciwnym do ruchu wskazówek zegara.

KIEDY TO SIĘ ZDARZYŁO?

ok. 1300 r.	MONGOŁOWIE WYPIERAJĄ GRUPY NOMADÓW Z AZJI ŚRODKOWEJ. JEDNA Z GRUP - TURCY OSMAŃSCY - OSIEDLA SIĘ W OBECNEJ TURCJI.
1502 r.	IZMAIŁ I ZOSTAŁ PIERWSZYM SZACHEM PERSJI Z DYNASTII SAFAWIDÓW. W TYM CZASIE TURCY POWIĘKSZAJĄ SWOJE IMPERIUM.
1514 r.	TURECKI SUŁTAN SELIM I NAJEŻDŻA PERSJĘ. ZWYCIĘŻA SZACHA POD CZAŁDYRANEM - STRASZNY Z NIEGO PIENIACZ!
1520 r.	NA TRON WSTĘPUJE SULEJMAN II. TURCJA OSIĄGA SZCZYT SWOJEJ POTĘGI.
1566 r.	SELIM II PRZEJMUJE WŁADZĘ. POCZĄTEK UPADKU IMPERIUM OSMAŃSKIEGO, KTÓRE JEDNAK PRZETRWAŁO DO 1922 R.
1590 r.	SZACH ABBAS ZAWARŁ POKÓJ Z TURCJĄ, ALE W 1602 R. ZNÓW ROZPOCZĄŁ WOJNĘ. CESARSTWO PERSKIE PRZETRWAŁO DO 1979 R.

SŁOWNICZEK

HAREM - CZĘŚĆ DOMU ZAREZERWOWANA DLA ŻON I NAŁOŻNIC MUZUŁMAŃSKIEGO WŁADCY.

KAFTAN - DŁUGA SZATA POPULARNA WŚRÓD MĘŻCZYZN NA BLISKIM WSCHODZIE.

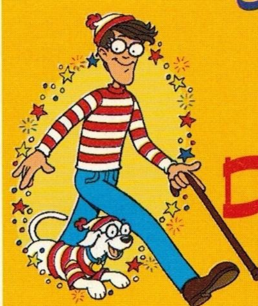
KWEF - CIENKI MATERIAŁ NOSZONY PRZEZ MUZUŁMANKI NA TWARZY I GŁOWIE.

REGIMENT - ODDZIAŁ ŻOŁNIERZY.

OSMAN I - TURECKI SUŁTAN ŻYJĄCY W LATACH 1258-1324. ZAŁOŻYŁ DYNASTIĘ OSMANÓW.

WEZYR - WAŻNA OSOBISTOŚĆ W KRAJACH ISLAMSKICH.

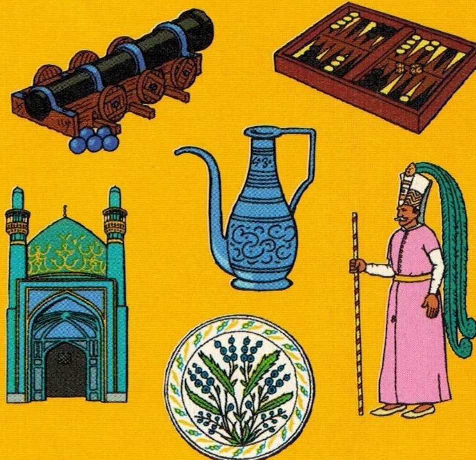
CZĘŚĆ 30

W DROGĘ!

SZUKAJ I ZNAJDŹ

ZNAJDŹCIE NA STRONACH TEGO ZESZYTU SZEŚĆ PLANSZ DO GRY ORAZ PIĘĆ TURECKICH MINIATUR. POMYŚLNYCH POSZUKIWAŃ!

PODRÓŻE W CZASIE

SZACH i SUŁTAN

CI WIELCY WŁADCY, MOI DRODZY, BYLI WIELKIMI WROGAMI!

Wojna imperiów

400 lat temu na Bliskim Wschodzie istniały dwa wielkie mocarstwa. Turcy i Persowie byli muzułmanami, ale niezbyt się lubili. Turcy osmańscy chcieli podbić Persję, dlatego oba państwa nieustannie toczyły wojny!

Szach!

Państwo perskie obejmowało ziemie obecnego Iranu i Iraku. Rządził w nim szach. Tą nazwą określano perskich władców od tysięcy lat. Szachowie mieszkali w pięknym mieście ogrodów – Isfahanie. To tam szach grał w polo z dworzanami albo oglądał krwawe walki lwów, byków, niedźwiedzi i baranów! Szachowie byli bardzo bogaci, bo tylko oni mieli prawo handlować jedwabiem, solą i mydłem.

Bogaci władcy

Imperium osmańskie zajmowało ogromny obszar. Turcy byli walecznymi żołnierzami i znakomitymi kupcami. Kontrolowali większość handlu między Wschodem i Zachodem. Tureccy władcy, nazywani sułtanami, byli najbogatszymi ludźmi świata. Niektórzy sułtani tak pragnęli władzy, że zabijali swoich braci albo wtrącali ich do więzienia, by nikt nie mógł ich jej pozbawić!

SZACHOWIE

- PERSOWIE WIERZYLI, ŻE PRZYWÓDCA ISLAMU (KALIF) JEST POTOMKIEM MAHOMETA.
- WYTWORNI SZACHOWIE NOSILI BUFIASTE SPODNIE I JEDWABNE KOSZULE POD ATŁASOWYM PŁASZCZEM. MODNE BYŁY WYSOKIE CZAPKI, WYSADZANE KLEJNOTAMI!
- PIĘĆ TYSIĘCY RZEMIEŚLNIKÓW PRACOWAŁO NA TERENIE PAŁACU SZACHA. ROBILI WSZYSTKO, OD DYWANÓW PO PORCELANĘ.
- SZACH ABBAS, IDĄC NA ZAKUPY, PRZEBIERAŁ SIĘ W STRÓJ CHŁOPA.

Pałac Topkapi, gdzie mieszkali osmańscy sułtani, był niczym małe, ale bogate miasto. Sułtani tak lubili jeść, że aż 1500 ludzi pracowało w dziesięciu pałacowych kuchniach!

T. BOGNAR –TRIP

- PUK, PUK.
- KTO TAM?
- SZACH!
- JAKI SZACH?
- SZACH-MAT!

WAŻNA DYNASTIA

ILE SŁÓW UŁOŻYSZ Z NAZWY DYNASTII SUŁTANÓW, OD KTÓREJ PRZYJĘŁO MIANO TURECKIE IMPERIUM?

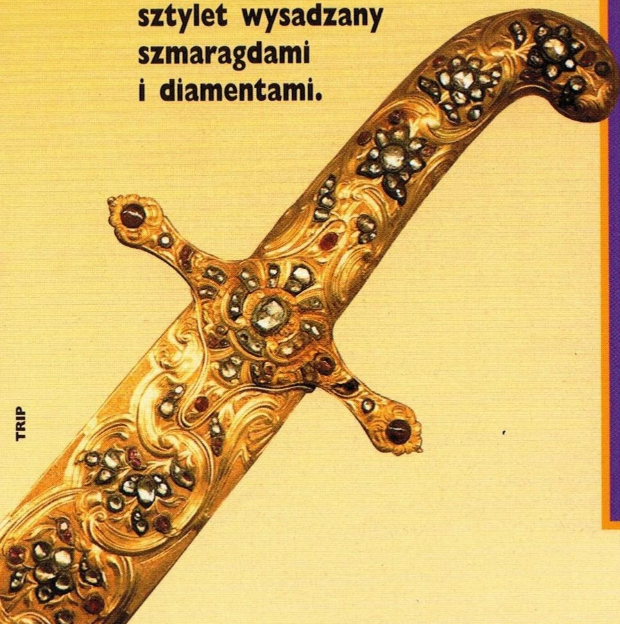
OSMANOWIE

10 - SPRÓBUJ PONOWNIE
PONAD 15 - DOBRZE
PONAD 20 - ZNAKOMICIE
PONAD 25 - WSPANIALE!

Doskonały pałac

Osmanowie rządzili z pałacu Topkapi w Stambule. Budowlę zdobiły jaskrawe dachówki, jedwabne dywany, błyszczące szkło i metal. Prawie wszystko, co należało do sułtana było zrobione ze złota, srebra i kamieni szlachetnych.

Sułtani posiadali bajeczne skarby, jak np. ten złoty sztylet wysadzany szmaragdami i diamentami.

TRIP

SUŁTANI

- TURCY OSMAŃSCY UWAŻALI, ŻE KALIF POWINIEN BYĆ WYBIERANY PRZEZ MUZUŁMANÓW. BYŁA TO GŁÓWNA PRZYCZYNA WOJNY TURKÓW Z PERSAMI.
- SUŁTAN UBIERAŁ SIĘ W JEDWABNY KAFTAN, PŁASZCZ POKRYTY KLEJNOTAMI I WIELKI, WSPANIAŁY TURBAN.
- JEDEN Z SUŁTANÓW WKŁADAŁ PANTOFLE ZE SREBRNYMI PODESZWAMI, ŻEBY LUDZIE MOGLI USŁYSZEĆ, JAK NADCHODZI I USUNĄĆ SIĘ Z DROGI!

SŁYNNI LUDZIE

WIELKI WŁADCA

SUŁTAN SULEJMAN I, ZWANY TEŻ SOLIMANEM, BYŁ LUBIANYM WŁADCĄ WIELKIEGO IMPERIUM I ŚWIETNEJ STOLICY. NOSIŁ TEŻ WSPANIAŁY PRZYDOMEK!

Bogactwo i przepych

Europejczycy nazywali Sulejmana „Wspaniałym", gdyż władał prześwietnym imperium. Zachwycony francuski podróżnik opisał dokładnie pełen przepychu dwór sułtański. Zanotował, że sułtan ma błyszczące od złota poduszki i rubiny wielkości orzechów laskowych! Sulejman i jego główny architekt, Sinan, zbudowali wiele imponujących budowli. Dzięki nim Stambuł stał się bardzo sławną stolicą! Budowlą największą ze wszystkich był meczet Sulejmana – wiecie, oczywiście, na czyją cześć tak nazywany!

Sułtan Sulejman poznał jedną ze swoich żon w niezwykłych okolicznościach – została ona porwana i przywleczona na dwór!

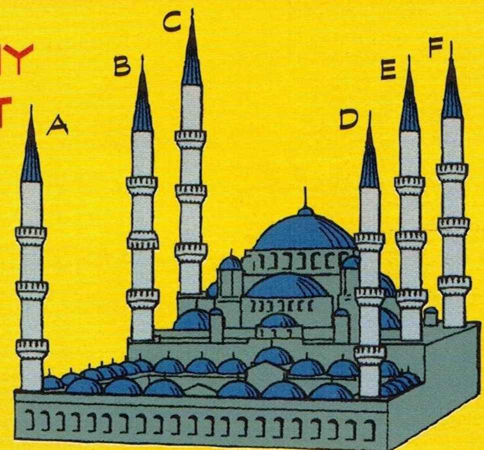
Sułtańska żona

W 1523 r. oddział żołnierzy Sulejmana pochwycił młodą Ukrainkę o imieniu Roksolana. Uczyniono z niej niewolnicę i oddano na służbę sułtanowi. Roksolana była mądra i dowcipna. Potrafiła tak rozbawić władcę, że ten ryczał ze śmiechu! Sulejman zakochał się w niej i wkrótce ją poślubił. Zawistni ludzie mówili, że Roksolana zauroczyła sułtana.

SZALONY MINARET

COŚ DZIWNEGO STAŁO SIĘ Z JEDNYM Z MINARETÓW TEGO MECZETU. CZY POTRAFICIE ODGADNĄĆ Z KTÓRYM?

Następcy Sulejmana poszli w jego ślady i zbudowali wiele zachwycających budowli w Stambule. Na zdjęciu widać meczet sułtana Ahmeda I, nazywany błękitnym meczetem. To dlatego, że jego ściany są wyłożone pięknymi jasnoniebieskimi kaflami.

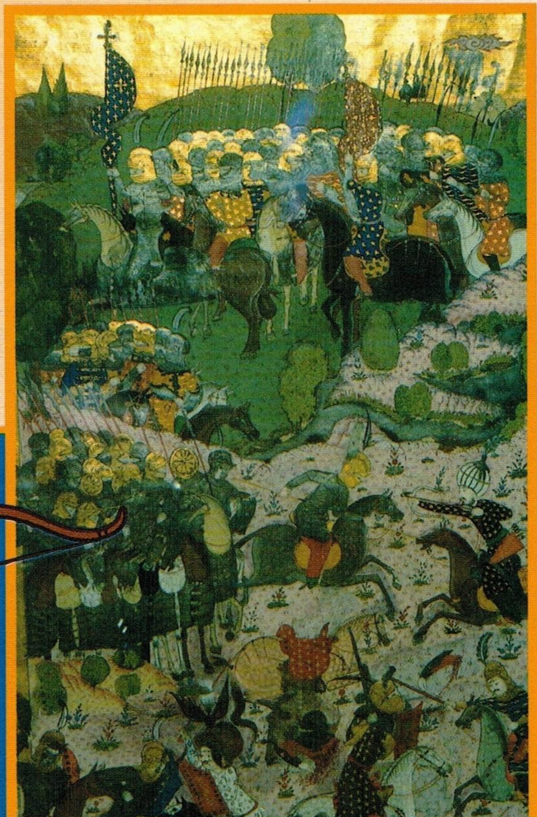
ZEYNEP SUMEN – TONY STONE IMAGES

- JAKI BYŁ ULUBIONY PRZYSMAK SUŁTANÓW?

- RODZYNKI SUŁTANKI.

Żołnierze Sulejmana byli zaprawieni w bojach! Kiedy w 1526 r. podbili Węgry, Europejczycy obawiali się, że wkrótce opanują całą Europę. Turcy nigdy tego nie zrobili, ale przez wiele set lat ich imperium rozciągało się na trzech kontynentach.

RONALD SHERIDAN – ANCIENT ART & ARCHITECTURE COLL.

MĄDRY ABBAS

SZACH ABBAS MIAŁ OPINIĘ DOBREGO I MĄDREGO WŁADCY. TROSZCZYŁ SIĘ O LUD PERSJI JAK O WŁASNE DZIECI... CHOCIAŻ SWOICH DZIECI NIE TRAKTOWAŁ ZBYT DOBRZE.

Abbas został szachem Persji w roku 1587. Królestwo znajdowało się w okropnym stanie. Ojciec Abbasa był nieudolnym władcą i wszyscy o tym wiedzieli. Lokalni władcy, którzy zasilali swymi żołnierzami armię szacha, zaczęli budować swoje małe królestwa. Turcy osmańscy zagarnęli zachodnią część imperium, a Uzbecy – wschodnią.

Abbas pozwolił Turkom zatrzymać zajęte przez nich ziemie. Dzięki temu posunięciu szach mógł się skuteczniej skoncentrować na walce z Uzbekami. Zdecydował się wynająć żołnierzy, ponieważ nie mógł polegać na nikim, kto był zobowiązany dostarczać mu wojska. Żołnierze w armii Abbasa pochodzili z sąsiednich krajów. Szkolenie ich zabierało dużo czasu, ale byli lojalni wobec szacha. W zamian władca dawał im ważne stanowiska w rządzie. W roku 1598 miał już silną, liczną armię znakomicie wyszkolonych żołnierzy i był gotowy do działania.

1 Szach Abbas chciał uczynić Persję tak potężnym państwem, jak było kiedyś. Postanowił odzyskać ziemie na Wschodzie, zagarnięte przez Uzbeków, dlatego poprowadził swoją wielką armię do walki.

2 Uzbeccy żołnierze doskonale władali bronią, ale nie mieli szans na zwycięstwo z potężną armią Abbasa.

3 Abbas był teraz w pełni gotowy do zmierzenia się z najgroźniejszymi wrogami Persji, czyli Turkami.

4 W roku 1607 Turcy zostali wygnani z Persji. Abbas zdecydował przenieść stolicę do Isfahanu. Było to małe miasto położone w pięknej zielonej dolinie na zachodzie kraju. Abbas wiązał z tym miastem wielkie plany.

5 Abbas zbudował okazały pałac z malowniczym parkiem i placem, na którym spotykał się z ludem. Wkrótce w mieście mieszkało 500 000 ludzi. Kupcy i goście z innych krajów tłumnie zjeżdżali do Isfahanu.

JAKIŻ PIĘKNY PERSKI DYWAN! MUSIMY TAKI MIEĆ.

UTKANIE TAKIEGO DYWANU ZAJMUJE WIELE CZASU I JEST BARDZO DROGI!

6 Rzemieślników z Isfahanu niezwykle ceniono i podziwiano. Mieszkańcy Europy chętnie kupowali perskie tkaniny i dywany.

7 Czasami szach Abbas ubierał się jak zwykły Pers i wychodził do miasta, żeby rozmawiać z prostymi ludźmi. Chciał się w ten sposób dowiedzieć, czy poddani go lubią i jak ma władać swoim państwem.

8 Nie wszystko jednak układało się dobrze dla szacha Abbasa. Lud Persji kochał go, lecz nie wszyscy okazali się lojalni...

WASZA WYSOKOŚĆ, WYBUCHŁA REBELIA. NA JEJ CZELE CHCĄ POSTAWIĆ TWYCH SYNÓW!

POWIEDZ KSIĄŻĘTOM, ŻE SĄ ARESZTOWANI.

9 Szach Abbas był wielkim władcą, ale nie miał litości. Bał się o swoje życie, więc skazywał na śmierć każdego, kto wydał mu się podejrzany.

WASZA WYSOKOŚĆ, TO TWÓJ SYN!

SPISKOWAŁ PRZECIWKO MNIE!

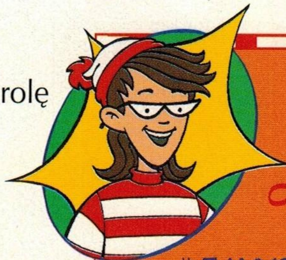

GWIEZDNI NIEWOLNICY

POZNAJCIE WYJĄTKOWE DZIECI, KTÓRE NAUCZONO DBAĆ O OGROMNE IMPERIUM.

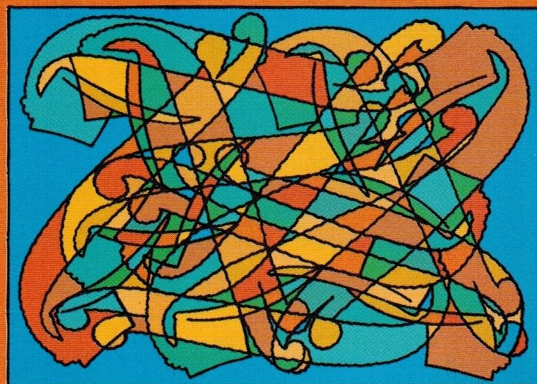
W niewoli

Niewolnicy spełniali ważną rolę w imperium osmańskim. Powierzano im bardzo odpowiedzialne zajęcia w rządzie – mieli wielką władzę. Niektórzy stali się nawet najważniejszymi żołnierzami sułtana. Niewolnikom wypłacano pensje. Muzułmanie nie mogli być w państwie osmańskim niewolnikami, zostawali nimi chrześcijanie. Specjalni urzędnicy wybierali najzdolniejszych chłopców w imperium, którzy mieli zostać sługami sułtana.

STOS CZAPEK

ILE WYSOKICH CZAPEK POTRAFICIE TU ZNALEŹĆ, MIŁOŚNICY HISTORII?

Surowa szkoła

Najmądrzejszych i najsilniejszych chłopców uczono języków: tureckiego, perskiego i arabskiego. Mieli też lekcje zapasów, jazdy konnej i łucznictwa.

W dziesiątym roku życia chłopcy trafiali do Stambułu. Wybrańcy nie mogli odmówić. Rodzice często pragnęli takiego losu dla swych synów, gdyż niewolnicy bywali bardzo bogaci.

Żołnierze sami musieli kupować zbroje, m.in. takie tarcze jak ta. Początkowo Turcy używali łuków i mieczy. Kiedy jednak zetknęli się z bronią palną, przerzucili się na armaty i pistolety.

Żołnierska dola

Niektórych niewolników uczono rządzić państwem. Najważniejszą posadą było stanowisko wezyra – prawej ręki sułtana. Inni niewolnicy zostawali nauczycielami, architektami i rzemieślnikami. Wielu z nich wstępowało do armii sułtana. Najlepszych żołnierzy zwano janczarami. Patrolowali pałac sułtana i ulice Stambułu. Płacono im tylko za udział w wojnach, w których – na nieszczęście – Turcy często uczestniczyli. Oficerowie dostawali też premie, kiedy obejmowali rządy w podbitych krajach. Zabierali ziemię, a ludzi ograbiali z pieniędzy.

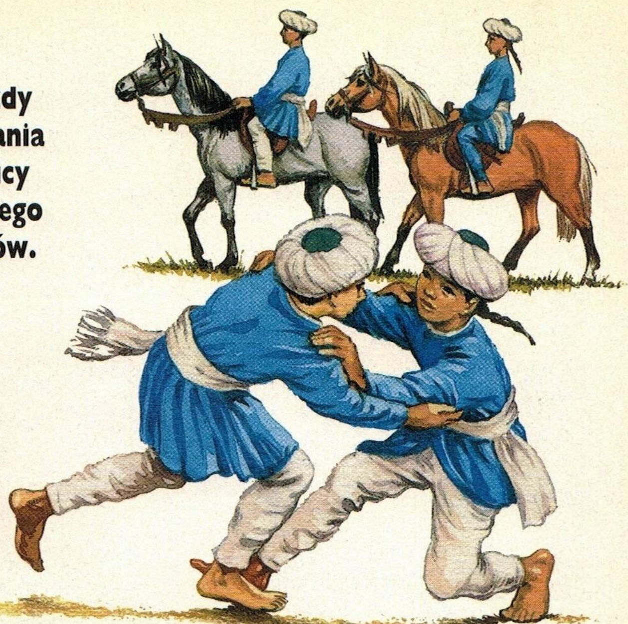
Chłopcy czytali książki i uczyli się historii, prawa, matematyki i architektury. Studiowali też religię muzułmańską.

TRUDNY TRENING

PRZYGOTOWYWANI DO PRACY DLA PAŃSTWA MŁODZIEŃCY NIGDY JUŻ NIE WIDZIELI SWOICH RODZIN. NAWET ROZMAWIAĆ MOGLI TYLKO W OKREŚLONYCH PORACH. NIEWOLNIKA, KTÓRY ZŁAMAŁ REGULAMIN, BITO W PODESZWY STÓP.

Młodzieńców uczono jazdy konnej, zapasów i władania bronią. Wybitni wojownicy wstępowali do sułtańskiego oddziału – tzw. janczarów.

- JAKI JEST NAJBARDZIEJ ZNANY PTAK W TURCJI?

- TURKAWKA.

Pewnego razu pewien święty odciął rękaw swego płaszcza i dał oficerowi janczarskiemu, a ten założył rękaw na głowę. Od tej pory janczarzy nosili wysokie czapki.

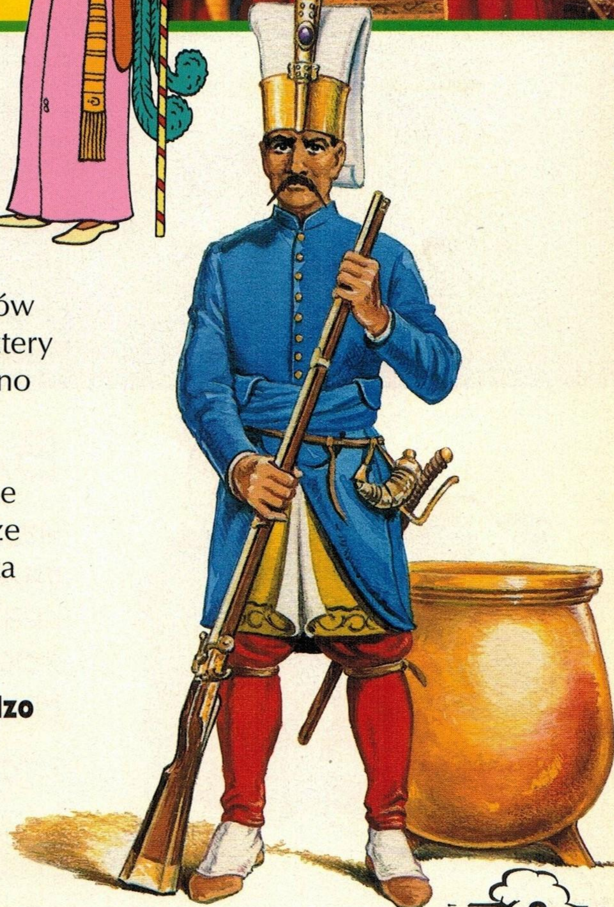

R. CRACKNELL - TRIP

Pilnuj garnka!

Każdy regiment janczarów posiadał trzy lub cztery duże kotły. Używano ich do gotowania żołnierskiej strawy. Żołnierze byli dumni ze swoich kotłów i zawsze zabierali je ze sobą. Strata gara była prawdziwą hańbą dla oddziału!

Żołnierze janczarscy bardzo dbali o swoje garnki. Dowódcę regimentu nazywano Agą.

ANCIENT ART & ARCHITECTURE COLLECTION LTD

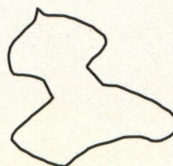
BARWNY ZAMĘT

HEJ, PRZYJACIELE! CZAS NA HISTORYCZNE WAKACJE. TRAFIŁEM DO MIEJSCA, W KTÓRYM ROI SIĘ OD TURKÓW I PERSÓW- CZY MOŻECIE ROZEJRZEĆ SIĘ SAMI PO TYM PODEJRZANIE RUCHLIWYM DZIEDZIŃCU? ZNAJDŹCIE MNIE, A POTEM WYŚLEDŹCIE:

- TORTOWO-URODZINOWY KAPELUSZ.

- KOGOŚ UBRANEGO W BIAŁO-CZERWONY STRÓJ - CO ZA TUPET!
- LAMPĘ BARDZO PODOBNĄ DO LAMPY ALADYNA.
- NIEBIESKO-ŻÓŁTĄ PODUSZKĘ.
- KOGOŚ OPYCHAJĄCEGO SIĘ ARBUZEM, I TO W POWIETRZU!

NA KONIEC ZNAJDŹCIE TO KURIOZUM:

- DLACZEGO TURCY UWAŻALI PERSÓW ZA NIEPOWAŻNYCH?
- BO PUSZCZALI CIĄGLE PERSKIE OKO.

DOBRE POMYSŁY

Przerwa na kawę

CZAS ODPOCZĄĆ, PODRÓŻNICY W CZASIE. ZRÓBMY SOBIE PRZERWĘ W TROPIENIU TAJEMNIC HISTORII I ODPRĘŻMY SIĘ!

Ruchliwy bazar

Tureckie i perskie bazary były pełne ludzi, którzy przychodzili tu pracować, zjeść posiłek, wziąć kąpiel lub po prostu napić się wody z fontanny! Szpital miejski i meczet znajdowały się pośrodku targu. W niektórych miastach zabraniano sprzedaży zepsutych, śmierdzących towarów, np. zjełczałego oleju, obok meczetów.

Jak w labiryncie

Targ był labiryntem zaułków. Stragany oferujące podobne towary tłoczyły się obok siebie. Jedna uliczka mogła być zapełniona kramami z przyprawami, a następna z dywanami. Bogaci kupcy mieli magazyny na zapasy towarów. Posiadali też pokoje gościnne dla przyjeżdżających kupców!

CAROL FORD – TONY STONE IMAGES

Kobiety nadal chodzą do hammam (łaźni) na nacieranie i masaż. W hammam Turczynki wcierały surowe jajka wokół oczu, żeby pozbyć się zmarszczek!

Sprytni kupcy

Strażnicy nieustannie patrolowali ulice, bacząc na nieuczciwych kupców. Niektórzy oszuści próbowali wcisnąć kupującym mąkę zmieszaną z piaskiem!

Bazarowe jedzenie

Mało kto z mieszkańców posiadał w domu kuchnię. Ludzie przychodzili na bazar zjeść coś na miejscu. Piekarze w Stambule zużywali wiele ton mąki dziennie. Co roku do stambulskiego portu zawijało tysiące statków. Ryż dostarczano z Egiptu, mięso i ryby znad Morza Czarnego, a wino z Grecji.

STRAGANOWE SŁÓWKA

KA	KARZ	WAN	WAR
FON	KU	WA	PIEC
DY	TO	TELE	PIE

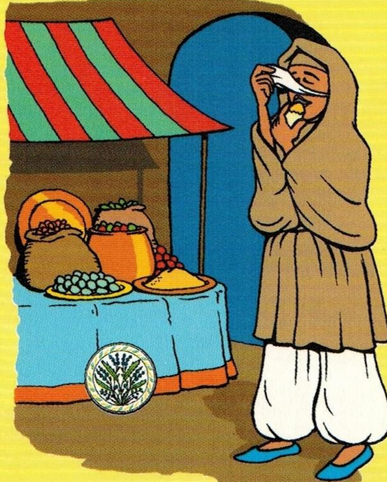
POŁĄCZCIE KOSTKI NUGATU W PARY, BY OTRZYMAĆ PIĘĆ SŁÓW ZWIĄZANYCH Z TARGIEM I JEDNO NIEPASUJĄCE DO RESZTY.

- DLACZEGO PERSOWIE NIE LUBILI TURKÓW?

- BO ICH NIE ROZUMIELI I SIEDZIELI JAK NA TURECKIM KAZANIU.

Odpoczynek

W targowej kawiarni mężczyźni pili kawę i palili tytoń. Bliskowschodnia kawa jest bardzo mocna i bardzo słodka. Trzeba było poczekać, aż fusy opadną na dno, zanim spróbowało się napoju. Panie w tym czasie wypoczywały i kąpały się w łaźni. Po zmyciu brudu mogły zażyć masażu stóp i przebrać się. Łaźnie parowe stały się popularne wszędzie tam, gdzie panował kurz i upał.

SMAKOŁYKI

TURCY I PERSOWIE UWIELBIALI SŁODYCZE! PILI TEŻ SORBET: AROMATYCZNY, MUSUJĄCY NAPÓJ ZE SŁODKIM SOKIEM. WŁAŚCICIELE SKLEPÓW UKŁADALI NA STRAGANACH STOSY NUGATU I BAKŁAWY (MIÓD I ORZECHY ZAWINIĘTE W CIASTO).

W XVI w. kawiarnie przyjęły się w perskich i tureckich miastach. Mężczyźni, siedząc, popijali mocną kawę i gawędzili godzinami. Omawiali też poważne interesy.

Persowie palili fajki wodne - nargile. Uważali, że ich smak dorównuje kawie.

ISABELLA TREE - HUTCHISON LIBRARY

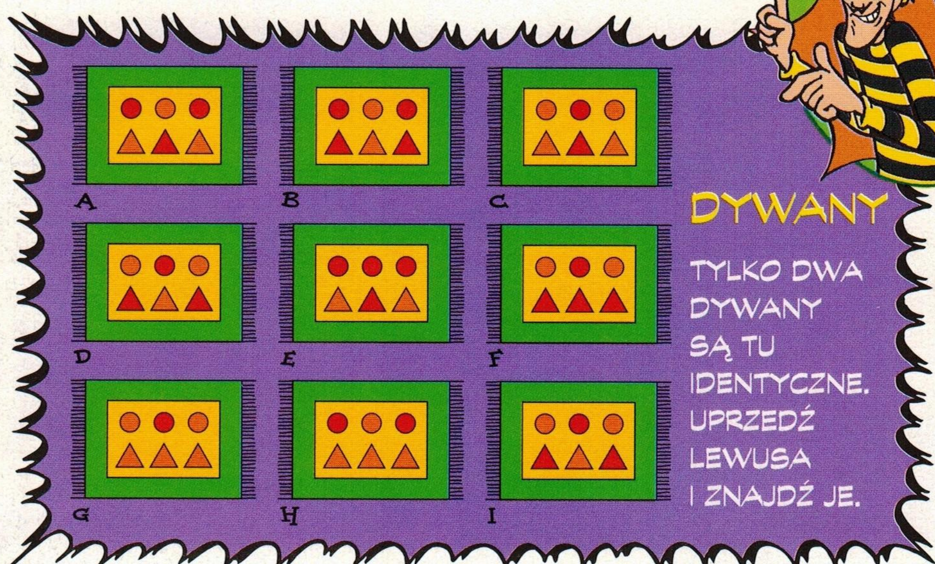
Z NOTATNIKA WENDY

Na perskim dywanie

OSMAŃSKIE I PERSKIE KOBIETY TYLKO CZASAMI OPUSZCZAŁY DOM - MIAŁY TAM MNÓSTWO ZAJĘĆ.

Ten sam styl

Imperia perskie i osmańskie były wrogami, ale ich mieszkańcy żyli w ten sam sposób. Bogaci ludzie mieli wielu służących i przestronne, kunsztownie zdobione pałace. Większość ludzi była biedna i prowadziła zupełnie inne życie. Mieszkali oni w małych domach z drewna lub gliny i pracowali ciężko od świtu do zmierzchu.

DYWANY

TYLKO DWA DYWANY SĄ TU IDENTYCZNE. UPRZEDŹ LEWUSA I ZNAJDŹ JE.

- DLACZEGO TURCY NIE UŻYWALI KRZESEŁ?

- BO SIADALI PO TURECKU!

Ubodzy Turcy osmańscy żyli w chatach z surowego drewna. Siedzieli i spali na materacach oraz grubych tkaninach, rozłożonych na podłodze.

C. RENNIE - TRIP

Persowie mieszkali w domach z glinianych cegieł, budowanych wokół dziedzińca. Wiele z nich posiadało zbiornik z wodą, więc ludzie nie musieli jej daleko szukać.

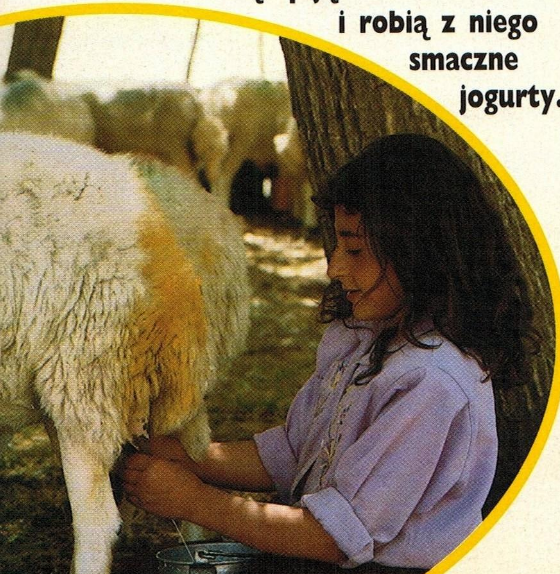
Świat kobiet

Kobiety nie mieszkały w tej części domu co ich mężowie. Musiały wykonywać wszystkie polecenia mężczyzn i większość z nich była zajęta pracą. Gdy bogata kobieta wychodziła do miasta, musiała zasłaniać twarz kwefem i brać ze sobą służącego. Ubogie kobiety ciężko pracowały. Gotowały, tkały, zajmowały się dziećmi i chorymi. Godzinami tkały piękne dywany, składające się z tysięcy cieniutkich nitek.

Czas na herbatę

Główny posiłek przyrządzano wieczorem. Majętni Turcy spożywali przyprawione mięso i ryż. Deser stanowiły owoce i chleb z dżemem. Pili też herbatę. Pożywieniem biednych Turków był czarny chleb i ryż popijany wodą. Jedzeniem niektórych ubogich Persów były tylko owoce, ogórki i korzenie roślin!

Ludzie na Bliskiem Wchodzie wciąż piją dużo mleka i robią z niego smaczne jogurty.

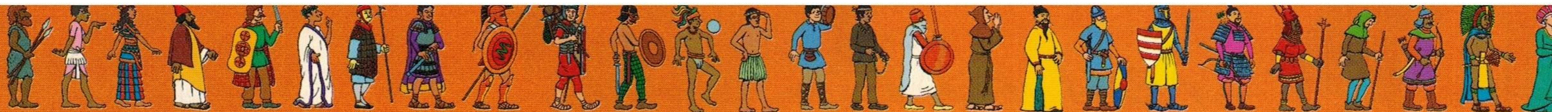

Niektóre mieszkanki Turcji ciągle tkają ręcznie. Osmańskie i perskie kobiety były świetnymi tkaczkami. Najpiękniejsze wykonane przez nie dywany wieszano na ścianach jak obrazy.

JEREMY HORNER - HUTCHISON LIBRARY

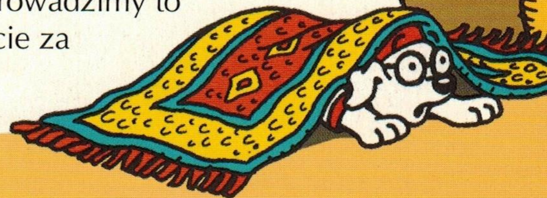

LEWUS I STRASZLIWI TURCY

Kiedy Wally i Wenda wyruszają na zakupy, Lewus knuje spisek. Okazuje się jednak, że nie tylko z nim będą musieli sobie poradzić.

Wally! Wendo! Dokonałem właśnie wielkiego odkrycia! – Czarodziej Białobrody wszedł do domu Wally'ego poruszony bardziej niż zwykle.
– Witaj, Białobrody – rzekł Wally. – Może usiądziesz i napijesz się herbaty, a przy okazji o wszystkim nam opowiesz?
– No właśnie! – wykrzyknął czarodziej.
– Teraz można to robić także na siedząco!
– Ale właściwie co? – zapytała Wenda.
– Zakupy! – wyjaśnił magik i pokazał im wielki katalog sprzedaży wysyłkowej. Wally, Wenda i Szczek uśmiechnęli się.
– Cóż, to jeden ze sposobów robienia zakupów – odezwał się Wally. – Ale jeśli o mnie chodzi, wolę dobrze przyjrzeć się i dotknąć tego, co zamierzam kupić.
– Ja również – zawtórowała mu Wenda.
– Dlatego uwielbiam zakupy na targu. Białobrody zamyślił się. – Tak, chyba coś w tym jest, szczególnie jeżeli będzie to taki targ jak bazar w Stambule. Jednak wciąż bardziej podoba mi się myśl o kupowaniu bez wychodzenia z domu.
– Więc zrób to – powiedział Wally, biorąc magiczną laskę. – Mam ochotę rozejrzeć się po tym bazarze w czasach, kiedy Stambuł był jednym z najbogatszych miast na świecie.
– Hau! – przytaknął mu Szczek, machając ogonkiem i podskakując z radości.
– Zaczekajcie na mnie! – zawołała Wenda. Nie byli jednak sami. Lewus w ukryciu podsłuchał, co mówił Wally.
– Bogactwa, tak? To chyba miasto dla mnie – chichotał, skradając się za przyjaciółmi.

Wally, Wenda, Szczek... i Lewus cofnęli się w czasie o ponad 400 lat i znaleźli się w samym środku tłumu kłębiącego się na tureckim bazarze.
– Uff! – wypuściła powietrze Wenda, która trafiła na stragan ze złotem i biżuterią.
– Nigdy nie widziałam tak pięknej wystawy! Skąd to wszystko pochodzi?
– Dziękuję – rzekł kupiec. – Przez Stambuł przebiega szlak handlowy pomiędzy Zachodem i Wschodem. Czegokolwiek sobie życzysz, sprowadzimy to w mig – oczywiście za stosowną cenę!
W tym czasie

Lewus, który przysłuchiwał się rozmowom prowadzonym w pobliskiej kawiarni, dowiedział się, że Turcy i Persowie bardzo się nie lubią. Na każdego, kto doniesie o obecności w mieście perskich szpiegów, czeka sowita nagroda. Knując chytry plan, włożył turban i luźne szaty, po czym pospieszył do pałacu.

– Czego chcesz, nieznajomy? – zapytał strażnik przy wejściu.

– Mam informacje dla twoich panów! Strażnik przywiódł chłopca przed oblicze wezyra. Lewus był pod wrażeniem. Oto stał przed naprawdę potężnym i bogatym człowiekiem – a jak musi wyglądać sułtan!

– No? – zapytał wezyr. – Co takiego masz mi do powiedzenia?

– O, wielki wezyrze! Jestem twoim uniżonym sługą. Ja w sprawie nagrody. Mogę pokazać ci, gdzie przebywa dwoje szpiegów. Udają, że robią zakupy i są ubrani zupełnie inaczej niż my!

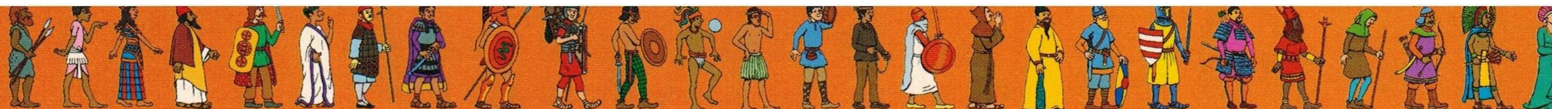
– Jeśli to prawda – rzekł wezyr – zostaniesz nagrodzony. Jeśli nie – poniesiesz karę! Lewus zawahał się, lecz jego chciwość jednak zwyciężyła. Postanowił zaprowadzić strażników do Wally'ego!

Przyjaciele pili herbatę z pewnym przyjaznym kupcem, kiedy do sklepu wpadli strażnicy i pojmali ich! Szczekowi udało się ukryć pod dywanem, ale Wally i Wenda zostali poprowadzeni do pałacu. Lewus bardzo starał się nie zwracać na siebie ich uwagi.

– Widzę po strojach, że nie jesteście Turkami – rzekł wezyr. – Co tu robicie?

– Nazywam się Wally, a to moja przyjaciółka Wenda. Istotnie, nie jesteśmy stąd. Przybyliśmy tu, by zrobić zakupy!

– Hau! – odparł pies i choć nie czuł się dobrze, w jego głosie brzmiała pewność.

Nie mamy szans. Zbadałem każdy centymetr tej celi i nie znalazłem żadnego wyjścia – powiedział Wally. W tym momencie usłyszeli szczęk klucza w zamku. Drzwi otworzyły się i przyjaciele ze zdziwieniem zobaczyli Lewusa i Szczeka.

– Ćśśś, bo narobicie kłopotów – wyszeptał Lewus. – Mamy mało czasu. Szczek wykradł strażnikom trochę jedzenia, a ja ukradłem im klucz, kiedy go gonili.

– Hau! – potwierdził wesoło pies, oblizując mokry pyszczek.

Lewus poszperał w torbie, którą miał na ramieniu i podał przyjaciołom turbany oraz suknie. – Załóżcie to!

Trzy postacie próbowały niepostrzeżenie wyjść z pałacu, ale tuż przy wyjściu Lewusowi opadła suknia, odsłaniając pasiasty sweter.

– Stać! – krzyknął groźnie strażnik.

– Biegnij! – zawołał Wally, ale Lewus potknął się o szatę i został pojmany.

– Ratunku! – wydzierał się ciągnięty przez strażników. – Zostanę stracony!

– Uratujemy go – postanowił Wally. Pozostali przytaknęli, ale nie wiedzieli, jak to zrobić. Wally wpadł na pomysł.

– Ostrzeżono mnie, że tak powiecie – odparł wezyr. – Jesteście perskimi szpiegami! O świcie zostaniecie straceni. Wally'ego i Wendę zamknięto w lochu. Lewus wyszedł z ukrycia. – Czy nie nadeszła pora na nagrodę? – pomyślał.

– Swoją nagrodę otrzymasz o świcie, kiedy będziesz miał przyjemność oglądać egzekucję szpiegów! – powiedział wezyr. Lewus zbladł jak prześcieradło, bo sprawy toczyły się w zupełnie złym kierunku.

– Czy musisz ich zabić? – zapytał.

– Jutro ktoś zginie – odpowiedział ponuro wezyr. – Albo szpiedzy, albo ty!

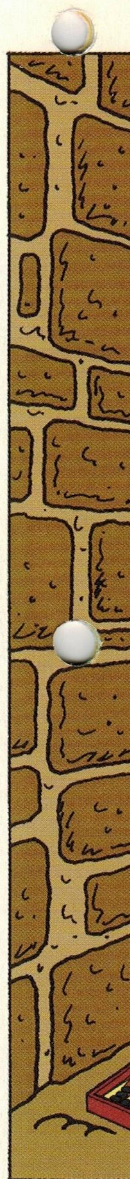
Lewus przeraził się. Owszem, nie cierpi Wallego, ale nie aż tak. Z pewnością nie chciał, żeby ktokolwiek został zabity. Może uda się pomóc Wally'emu i Wendzie w ucieczce? Nagle czyjś mokry nos dotknął jego ramienia. Był to Szczek.

– To ty! – wykrzyknął Lewus. – Czy możesz jakoś pomóc?

Jakiś czas później strażnikom stojącym przed celą Lewusa złożyły wizytę dwie kobiety należące do haremu sułtana. Damy miały na sobie kwefy i najwyraźniej były bardzo ważnymi osobami. Skinęły władczo dłońmi, nakazując strażnikom otwarcie drzwi do więziennej celi.

– Dajcie mi spokój – burknął Lewus.

– Dopiero kiedy to założysz! – odparła

jedna z kobiet, mówiąc głosem Wally'ego! Lewus spojrzał na kwefy. – Nie ma mowy. Jak bym wyglądał w babskich łaszkach?
– Będziesz wyglądał znacznie gorzej rano, bez głowy! – przypomniała mu Wenda. Nagle na zewnątrz celi rozległ się hałas i biegnący Szczek minął otwarte drzwi.
– Patrz! To ten pies, który ukradł ci drugie śniadanie. Łapać go! Strażnicy rzucili się w pogoń, a trzy żony sułtana pobiegły w stronę wyjścia. Kiedy były już bezpieczne, zatrzymały się. Minęła dobra chwila, zanim dogonił ich pies.
– Dobra robota, Szczeku – pochwalił go Wally. – Porządnie się za tobą nabiegali. Teraz wszyscy możemy wracać do domu.
– Nie mogłeś się pospieszyć? – warknął Lewus, z odrazą patrząc na swoj ubiór.
– Hau? – Szczek zrobił niewinną minę. Nawet przez myśl mu nie przeszło, żeby kazać Lewusowi czekać całe wieki w przebraniu dziewczyny.
A może przeszło?

KONIEC

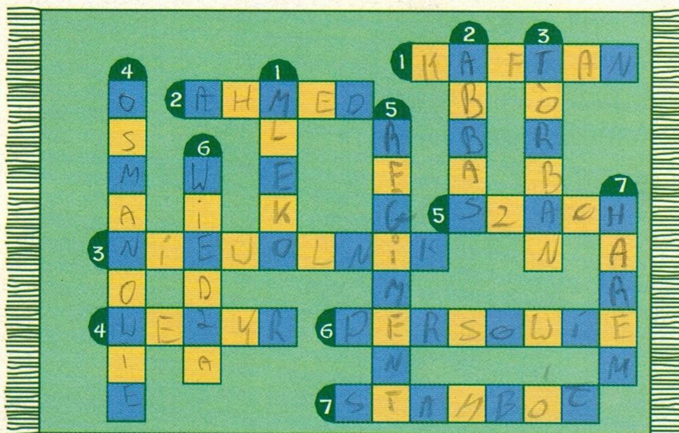
W CZĘŚCI 31. WENDA DOSTAJE CENNY I KŁOPOTLIWY PREZENT.

ŁAMIGŁÓWKI Z PRZESZŁOŚCI

PERSOWIE I TURCY UWIELBIALI GRY PLANSZOWE - ZAŁOŻĘ SIĘ, ŻE SPODOBAŁYBY SIĘ IM TEŻ TE ZAGADKI!

Dywanówka

Pionowo:

1. Piją go dużo mieszkańcy Bliskiego Wschodu.
2. Wielki władca perski (s. 4-5).
3. Pas materiału zwinięty na głowie.
4. Zapoczątkowali imperium osmańskie.
5. Oddział żołnierzy.
6. Zdobywali ją niewolnicy, by stać się janczarami.
7. Część domu dla żon władcy.

Poziomo:

1. Męski strój na Bliskim Wschodzie.
2. Meczet jego imienia nazywany jest błękitnym.
3. Rozmawiał w określonych porach.
4. Ważna osoba w krajach Islamu.
5. Perski król.
6. Mieszkańcy Persji.
7. Stolica Turcji.

Wytęż wzrok

Te ładne perskie obrazki są prawie takie same. Czy możecie znaleźć osiem różnic między nimi?

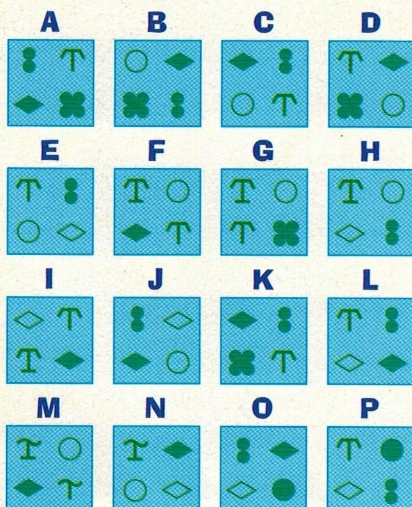
Kiedy po turecku czasem Pers zasiada, Turek perskie oko puszcza do sąsiada

- JAKĄ RASĘ KONI PERSOWIE LUBIĄ NAJBARDZIEJ?

- KONIKI SZACHOWE, OCZYWIŚCIE.

Sprytne kafle

Robotnik potrzebuje dwóch kafli, których wzór składa się z takich samych elementów (choć niekoniecznie ułożonych w tej samej kolejności). Czy możecie mu pomóc?

Szach nie grywa w szachy z bratem, by nie przegrać szachem-matem

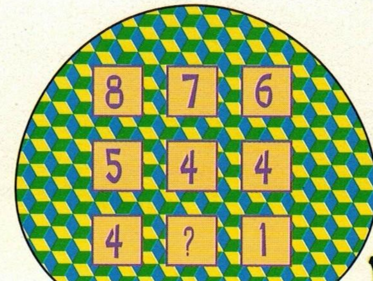
Matematyczne turbany

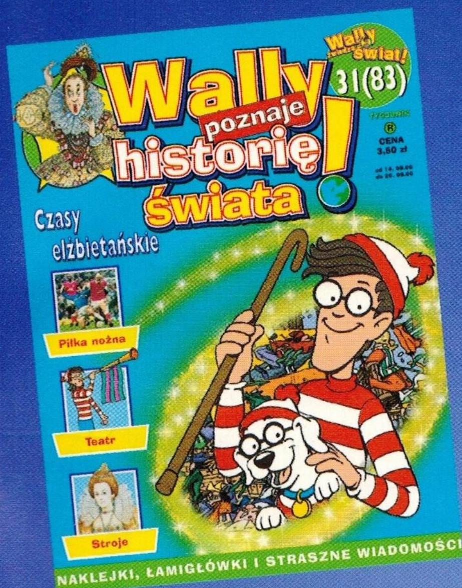
Czy możecie wstawić brakujące cyfry?

A. Uwaga: przyjrzyjcie się parom w słupkach.

613	701	423	123	?
361	170	?	312	421

B. Uwaga: dodaj 2 liczby w pionie i odejmij ilość kwadratów (9).

W następnym tygodniu wyruszamy na

ELŻBIETAŃSKĄ ESKAPADĘ

- ODWIEDZIMY DWÓR DOBREJ KRÓLOWEJ BIETKI
- SPĘDZIMY MIŁO CZAS W TEATRZE
- WYSTROIMY SIĘ NA ŚWIĘTO
- ZAGRAMY W KRĘGLE

NA ULICY

Oraz

WIĘCEJ DARMOWYCH NAKLEJEK I NOWE WSPANIAŁE ŁAMIGŁÓWKI WALLY'EGO

Wydawnictwo: GE Fabbri Phoenix Sp. z o.o.
Adres redakcji: 50-079 Wrocław, ul. Ruska 41/42
Tel. (071) 344 77 75, fax 344 79 84
Redaktor naczelny: Jędrzej Maciuk
Z-ca red. naczelnego: Violetta Nowakowska
Opracowanie graficzne: Jola Kłosowicz
Redaktor techniczny: Marcin Kolenkiewicz
Korekta: Elżbieta Niegoda i Waldemar Spallek
Kolportaż: Andrzej Grzebyk
Zamówienia na egzemplarze archiwalne przyjmujemy wyłącznie na kartkach pocztowych.

ISBN 83-910481-1-X, 83-88264-13-3 [cz. 30 (82)]

ATLAS:
otrzymasz go w prezencie wraz z numerem pierwszym WALLY POZNAJE HISTORIĘ ŚWIATA. Znajdziesz w nim ilustracje z całego świata, a także nieocenione informacje przydatne do zadań domowych. Są w nim obrazki słynnych budowli, zwierząt, a także mieszkańców świata.

NAKLEJKI:
w każdym numerze znajdziesz komplet darmowych naklejek do atlasu. Gdzie je naklejać? To proste! Numer naklejki odpowiada pustej kratce w atlasie.

Oprócz fantastycznych naklejek z numerami otrzymasz naklejki z reprezentantami różnych epok. Dostaniesz też zabawne naklejki Wally'ego, które możesz przykleić tam, gdzie chcesz.

SEGREGATOR:
pierwszy z czterech segregatorów otrzymasz z numerem drugim, w którym Wally cofa się w czasy faraonów. Każdy z numerów jest dziurkowany, tak więc łatwo wpiąć go do segregatora. Dzięki niemu cały zbiór nie będzie się niszczyć, a ty szybko znajdziesz potrzebny numer.

Historyczny quiz Wally'ego

CZY ZNACIE, MIŁOŚNICY HISTORII, PRAWIDŁOWE ODPOWIEDZI NA TE NIEZWYKŁE PYTANIA?

1 Sułtan Sulejman I był nazywany:
a) „Wielkim”,
b) „Wspaniałym”,
c) „Znakomitym”.

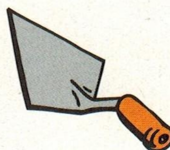
2 Pewnych tureckich żołnierzy nazywano:
a) pomarańczami,
b) janczarami,
c) jantarami.

3 Turcy osmańscy mieszkali:
a) w Turcji,
b) w Rosji,
c) w Osmanii.

4 Perskim władcą był:
a) sułtan,
b) cesarz,
c) szach.

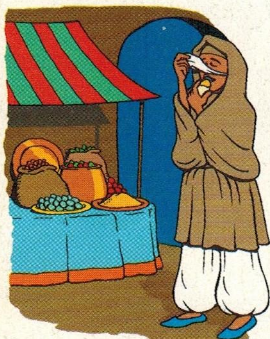
5 Kaftan jest to:
a) ubranie,
b) namiot,
c) tablica.

6 Dowódcę janczarskiego regimentu nazywano:
a) Agatą,
b) Jagą,
c) Agą.

7 Biedni Turcy umieszczali swoje dywany:
a) na podłodze,
b) na ścianie,
c) na dachu.

8 Niewolnicę Roksolanę poślubił:
a) szach Abbas,
b) Sulejman Wspaniały,
c) sułtan Ahmed.

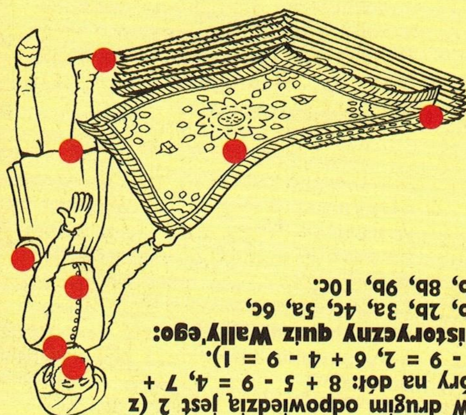

9 Bazarem nazywamy:
a) sklep z kawą,
b) targ,
c) instrument muzyczny.

10 Stolicą imperium perskiego było miasto:
a) Stambuł,
b) Inowrocław,
c) Isfahan.

ODPOWIEDZI (NIE ZAGLĄDAJ!)

Str. 1 Szukaj i znajdź: działo - str. 7, dzban - str. 15, janczar - str. 7, talerz - str. 13, meczet - str. 8.
Str. 5 Szalony minaret: minaret B ma środkową galeryjkę do góry nogami.
Str. 8 Stos czapek: 11 czapek.
Str. 10-11: Wally jest na górze obrazka, schowany za murem po lewej; tortowo-urodzinowy kapelusz znajduje się w prawym dolnym rogu; człowiek w biało-czerwonym stroju jest na wprost tylnej nogi wielbłąda; lampa jest niebieska, trzyma ją człowiek ubrany w biało-niebieski strój; poduszka leci w powietrzu na górze obrazka; pożeracz arbuzów leci na lewo od bramy; tajemniczy obiekt to turban człowieka ubranego na żółto, stojącego przed bramą.
Str. 12 Straganowe słówka: dywan, kawa, piekarz, towar, kupiec. Nie pasuje: telefon.
Str. 14 Dywany: D i I są takie same.
Str. 20 Dywanówka: Pionowo: 1. mleko, 2. Abbas, 3. turban, 4. Osmanowie, 5. regiment, 6. wiedza, 7. harem. Poziomo: 1. kaftan, 2. Ahmed, 3. niewolnik, 4. wezyr, 5. szach, 6. Persowie, 7. Stambuł.
Wytęż wzrok: rozwiązanie po prawej.
Sprytne kafle: A i K. **Matematyczne turbany:** szukane liczby to: 342 i 214.
W drugim odpowiedzią jest 2 (z góry na dół: 8 + 5 - 9 = 4, 7 + 4 - 9 = 2, 6 + 4 - 9 = 1).
Historyczny quiz Wally'ego: 1b, 2b, 3a, 4c, 5a, 6c, 7b, 8b, 9b, 10c.

ODPOWIEDZI (NIE ZAGLĄDAJ!)

Str. 1 Szukaj i znajdź: działo - str. 7, dzban - str. 15, janczar - str. 7, talerz - str. 13, meczet - str. 8.
Str. 5 Szalony minaret: minaret B ma środkową galeryjkę do góry nogami.
Str. 8 Stos czapek: 11 czapek.
Str. 10-11: Wally jest na górze obrazka, schowany za murem po lewej; tortowo-urodzinowy kapelusz znajduje się w prawym dolnym rogu; człowiek w biało-czerwonym stroju jest na wprost tylnej nogi wielbłąda; lampa jest niebieska, trzyma ją człowiek ubrany w biało-niebieski strój; poduszka leci w powietrzu na górze obrazka; pożeracz arbuzów leci na lewo od bramy; tajemniczy obiekt to turban człowieka ubranego na żółto, stojącego przed bramą.
Str. 12 Straganowe słówka: dywan, kawa, piekarz, towar, kupiec. Nie pasuje: telefon.
Str. 14 Dywany: D i I są takie same.
Str. 20 Dywanówka: Pionowo: 1. mleko, 2. Abbas, 3. turban, 4. Osmanowie, 5. regiment, 6. wiedza, 7. harem. Poziomo: 1. kaftan, 2. Ahmed, 3. niewolnik, 4. wezyr, 5. szach, 6. Persowie, 7. Stambuł.
Wytęż wzrok: rozwiązanie po prawej.
Sprytne kafle: A i K. **Matematyczne turbany:** szukane liczby to: 342 i 214.
W drugim odpowiedzią jest 2 (z góry na dół: 8 + 5 - 9 = 4, 7 + 4 - 9 = 2, 6 + 4 - 9 = 1).
Historyczny quiz Wally'ego: 1b, 2b, 3a, 4c, 5a, 6c, 7b, 8b, 9b, 10c.

